

**Інститут телекомунікацій і глобального інформаційного простору
Національної академії наук України**

ЗАТВЕРДЖЕНО
вченою радою ІТГП НАН України
від «12» червня 2023 року
(протокол № 7, п. 4)

ВВЕДЕНО В ДІЮ
Наказ ІТГП НАН України
№ 15-с від «15» червня 2023 року

ПОЛОЖЕННЯ

**ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ
В ІНСТИТУТІ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ І ГЛОБАЛЬНОГО
ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ НАН УКРАЇНИ**

Київ 2023

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Положення про організацію освітнього процесу здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в Інституті телекомунікацій глобального інформаційного простору НАН України (далі - Положення) є складовою системи внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти і регулює організацію освітнього процесу у Інституті телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України (далі ІТГІП НАН України).

Освітній процес у ІТГІП НАН України - це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться в ІТГІП НАН України через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості.

Нормативно-правовою базою організації освітнього процесу здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в ІТГІП НАН України є: Конституція України, Закон України «Про освіту», «Про вищу освіту», Постанова Кабінету Міністрів України «Порядок підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження національної рамки кваліфікацій», інші нормативно-правові акти з питань освіти, Статут ІТГІП НАН України, внутрішні інструкції, положення, якими регулюється освітній процес у ІТГІП НАН України.

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

Мета освітнього процесу в ІТГІП НАН України в умовах Європейського простору вищої освіти (далі - ЄПВО) - підготовка конкурентоспроможних фахівців, забезпечення розвитку та набуття ними необхідних загальних та фахових компетентностей відповідно до рівнів Національної рамки кваліфікацій (далі — НРК), а також можливостей для особистісного розвитку.

Освітній процес в ІТГІП НАН України базується на принципах активізації мобільності здобувачів і науково-педагогічних кадрів; підготовки молоді до активного життя в демократичному суспільстві, закладення основи для їх професійної кар'єри й особистого розвитку.

Підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії в аспірантурі здійснюється за освітньо-науковою програмою та навчальним планом, що затверджуються вченою радою ІТГІП НАН України для кожної спеціальності.

Освітньо-наукова програма та навчальний план аспірантури складаються з освітньої та наукової складових.

Освітньо-наукова програма - система освітніх компонентів на третьому рівні вищої освіти в межах спеціальності, що визначає вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, перелік навчальних

дисциплін і логічну послідовність їх вивчення, кількість кредитів ЄКТС, необхідних для виконання цієї програми, а також очікувані результати навчання (компетентності), якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти ступеня доктор філософії.

Основним нормативним документом, що визначає перелік навчальних дисциплін і логічну послідовність їх вивчення в ІТГП НАН України, є навчальний план.

Порядок розробки, узгодження та затвердження навчальних планів регулюється Положенням про розробку навчальних планів.

Погоджений у встановленому порядку оригінал навчального плану зберігається у відділі підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації та у випусковому відділі.

Навчальний план підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктор філософії повинен мати інформацію про перелік та обсяг навчальних дисциплін (30-60 кредитів ЄКТС), послідовність їх вивчення, форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми поточного та підсумкового контролю.

Індивідуальний навчальний план здобувача ступеня вищої освіти доктор філософії формується аспірантом на основі освітньо-наукової програми та навчального плану аспірантури, погоджується з науковим керівником та затверджується вченою радою ІТГП НАН України протягом двох місяців з дня зарахування особи до аспірантури. Індивідуальний навчальний план аспіранта повинен містити перелік дисциплін за вибором аспіранта в обсязі, що становить не менш як 25 відсотків загальної кількості кредитів ЄКТС. При цьому аспіранти мають право вибирати навчальні дисципліни, що пропонуються для інших рівнів вищої освіти і які пов'язані з тематикою дисертаційного дослідження, за погодженням із своїм науковим керівником та завідувачем випускового відділу.

Засвоєння аспірантами навчальних дисциплін може відбуватися на базі ІТГП НАН України, а також в рамках реалізації права на академічну мобільність — на базі інших вищих навчальних закладів (наукових установ).

Аспірант має право змінювати свій індивідуальний навчальний план за погодженням із своїм науковим керівником у порядку, який затверджується вченою радою.

Усі аспіранти незалежно від форми навчання зобов'язані відвідувати аудиторні заняття і проходити всі форми поточного та підсумкового контролю, передбачені індивідуальним навчальним планом аспіранта та освітньо-науковою програмою аспірантури.

Навчальні дисципліни. Нормативний зміст підготовки здобувачів ступеня вищої освіти доктор філософії сформований в навчальному плані у термінах результатів навчання і становить обов'язкову частину вимог до рівня компетентностей освітньо-наукової програми.

Навчальні дисципліни за вибором здобувача вищої освіти включають до індивідуального навчального плану. Їх вибір здобувач ступеня вищої освіти

доктор філософії здійснює з урахуванням власних потреб та уподобань щодо майбутньої наукової діяльності. Процедура забезпечення здобувачем вибору навчальних дисциплін у межах, передбачених відповідною освітньо-науковою програмою та навчальним планом, в обсязі, що становить не менш як 25 % загальної кількості кредитів ЄКТС, передбачених для цього рівня вищої освіти, здійснюється за безпосереднім вибором навчальних дисциплін.

Складання індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії.

Індивідуальний навчальний план здобувача формується за відповідною освітньо-науковою програмою і складається здобувачем у двох примірниках. Один зберігається у здобувача, другий - у відділі аспірантури і докторантури.

Відділ аспірантури і докторантури на початку навчального року доводить до відома здобувачів перелік дисциплін за вільним вибором в межах років навчання.

Здобувачі, ознайомившись з переліком дисциплін за вільним вибором, до 01 листопада вносять обрані дисципліни до вибіркової частини індивідуального плану.

Відділ аспірантури і докторантури узагальнює інформацію про вибір здобувачами навчальних дисциплін, формують списки груп для вивчення тих чи інших вибірових дисциплін та до 10 грудня передають інформацію до навчального відділу. Ця інформація є підставою для включення обраних дисциплін до навчального навантаження випускових відділів на навчальний рік.

Для складання індивідуального навчального плану здобувача, який реалізує своє право щодо академічної мобільності, як правило, на рік (у тому числі з зарубіжних ЗВО), заступник директора з наукової роботи аналізує інформацію щодо переліку вивчених здобувачем дисциплін, їх обсягів за наданими документами (академічна довідка, угода про навчання тощо) та навчального плану з відповідної спеціальності, доводить до відома здобувача перелік нормативних навчальних дисциплін та дисциплін за вибором у межах навчального року.

Здобувачу вищої освіти, який виїжджає на навчання до іншого вищого навчального закладу (у тому числі за кордон) видається довідка про навчальні досягнення.

У разі поновлення здобувача, переведення формується індивідуальний навчальний план, який складається кожного семестру. До першого розділу вносяться дисципліни навчального плану на певний семестр, на який поновлюється здобувач вищої освіти. До другого - дисципліни, не передбачені навчальним планом цього семестру. Це обов'язкові дисципліни, змістом яких здобувач повинен був оволодіти відповідно до освітньо-наукової програми відповідної спеціальності. Якщо нормативна кількість кредитів ЄКТС не збігається з фактично перерахованими, до другого розділу включають дисципліни за вибором. Здобувач повинен опанувати їх в

позанавчальний час відповідно до визначеного терміну.

Реалізація індивідуального навчального плану здобувача здійснюється у період часу, що не перевищує нормативний термін навчання. У разі переривання навчання нормативний термін навчання може відрізнятись від терміну, зазначеного у навчальному плані.

Відповідальним за виконання індивідуального навчального плану є здобувач вищої освіти.

Індивідуальний план наукової роботи є обов'язковим до виконання здобувачем відповідного ступеня і використовується для оцінювання успішності запланованої наукової роботи.

Відповідальним за набуття результатів навчання (компетентностей), якими повинен оволодіти здобувач відповідного ступеня вищої освіти, є науково-педагогічний працівник.

Протягом усього терміну навчання здобувача в аспірантурі після завершення кожного навчального року відповідальна особа відділу аспірантури і докторантури заносить результати засвоєння дисциплін, зазначених в індивідуальному плані аспіранта, до Журналу обліку успішності.

Контроль за виконанням індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти здійснює науковий керівник, керівник освітньо-наукової програми та відділ аспірантури і докторантури.

Порушення строків виконання індивідуального плану наукової роботи без поважних причин, передбачених законодавством, може бути підставою для ухвалення вченою радою інституту рішення про відрахування аспіранта або докторанта.

Керівництво освітньо-науковими програмами.

Загальне керівництво і контроль всіх аспектів реалізації освітньо-наукових програм в ІТГІП НАН України здійснюється заступником директора з наукової роботи.

Склад проектної групи, відповідальної за підготовку здобувачів вищої освіти за освітньо-науковими програмами, призначається наказом директора ІТГІП НАНУ за поданням завідувача випускової кафедри.

Керівник проектної групи (гарант освітньо-наукової програми) – науково-педагогічний або науковий працівник, який має науковий ступінь та/або вчене звання за відповідною або спорідненою до освітньо-наукової програми спеціальністю, Стаж науково-педагогічної та/або наукової роботи не менше 10 років. Керівник проектної групи може бути гарантом лише однієї освітньої програми.

Члени проектної групи мають бути працівниками інституту. Дозволяється внутрішнє сумісництво для стимулювання спільних програм між відділами.

На проектні групи, відповідальні за підготовку здобувачів вищої освіти, покладається виконання таких основних завдань:

- формування та розробка: освітньо-наукової програми; навчального плану, пояснювальної записки до навчального плану; напрямів наукових

досліджень;

- визначення змісту блоку дисциплін вибіркової частини;
- аналіз якості забезпечення освітньо-наукової програми навчальною літературою та навчально-методичними матеріалами;
- контроль якості підготовки здобувачів вищої освіти за відповідною освітньо-науковою програмою в цілому;
- проведення експертної оцінки і уточнення тематики дисертаційних робіт, здійснення координації і контролю діяльності наукових керівників вищезазначених робіт;
- консультування науково-педагогічних працівників з питань виконання освітньо-наукової програми;
- консультування здобувачів щодо вибірових навчальних дисциплін освітньо-наукової програми;
- спрямування і контроль організації самостійної роботи;
- контроль організації та проведення проміжних та річних звітів аспірантів;
- сприяння популяризації та апробації результатів наукових досліджень здобувачів (участь у конференціях, олімпіадах, круглих столах, підготовка та публікація наукових статей тощо) в Україні та за кордоном.

Члени проектних груп, відповідальних за підготовку здобувачів вищої освіти, мають право:

- вносити пропозиції щодо оновлення змісту чинних освітньо-наукових програм з урахуванням інноваційних технологій, вітчизняних та світових досягнень у галузях освіти і науки;
- відвідувати всі види занять здобувачів згідно з навчальним планом відповідної освітньо-наукової програми;
- брати участь у засіданнях вченої ради ІТГП НАН України при розгляді відповідних питань;
- вносити пропозиції щодо заохочення аспірантів.

ФОРМИ НАВЧАННЯ

Навчання в аспірантурі ІТГП НАН України здійснюється за такими формами:

- очна (денна, вечірня);
- заочна;
- поза аспірантурою

Денна — форма навчання, яка є основною формою здобуття певного рівня освіти з відривом від виробництва.

Вечірня - форма здобуття певного рівня освіти без відриву від виробництва, але з наявністю відповідної кількості аудиторних годин переважно у вечірній час.

Заочна - форма здобуття певного рівня освіти без відриву від виробництва, що передбачає, зазвичай, дві екзаменаційні сесії,

тривалість яких регламентована Законом України «Про відпустки» терміном 30-40 календарних днів. Організація освітнього процесу в міжсесійний період регламентується індивідуальними можливостями та здатністю здобувача вищої освіти самостійно опрацювати індивідуальний план.

На здобувачів вищої освіти, які навчаються за заочною формою поширюється правила та обов'язки, що визначені чинним законодавством та правилами внутрішнього розпорядку в ІТГІП НАН України.

Обсяги загального запланованого часу на вивчення кожної з дисциплін за денною і заочною формами навчання є однаковими.

Екзаменаційна сесія для заочної форми навчання - це частина навчального року, протягом якої здійснюються всі форми навчального процесу, передбачені навчальним планом (лекції, практичні та семінарські заняття, заліки та екзамени).

Відповідно до Кодексу законів про працю № 322-VIII (322а-08) від 10.12.1971 працівникам, які успішно навчаються без відриву від виробництва у вищих навчальних закладах за заочною формою навчання, надаються додаткові оплачувані відпустки.

Поза аспірантурою – особи, які професійно провадять наукову, науково-технічну або науково-педагогічну діяльність в ІТГІП НАНУ, що є основним місцем роботи, мають право здобувати вищу освіту ступеня доктора філософії поза аспірантурою в ІТГІП НАНУ без переривання трудової діяльності або під час перебування у творчій відпустці.

Такі особи прикріплюються строком до п'яти років до аспірантури інституту. Здобуття вищої освіти ступеня доктора філософії поза аспірантурою передбачає повне та успішне виконання відповідної освітньо-наукової програми та навчального плану аспірантури із затвердженням індивідуальним планом та індивідуальним планом наукової роботи та публічний захист дисертації у спеціалізованій вченій раді.

До заліків та екзаменів не допускаються здобувачі, які не з'явилися на сесію або були відсутні на заняттях без поважних причин. Рішення щодо допуску до здачі встановлених форм контролю приймає ректор.

На сесію здобувачі вищої освіти заочної форми навчання прибувають згідно з графіком навчального процесу, одержавши довідку-виклик встановленого зразка. Довідка-виклик надсилається за основним місцем роботи здобувача на підставі подачі ним у поточному навчальному році довідки з місця роботи. Довідка-виклик є підставою для надання додаткової оплачуваної відпустки. Довідка-виклик є документом суворої звітності та підлягає реєстрації в окремій книзі із зазначенням прізвища здобувача, номера та дати її видачі.

Міжсесійний період для заочної форми навчання - це частина навчального року, протягом якої здійснюється робота здобувача над засвоєнням навчального матеріалу як самостійно, так і під керівництвом викладача.

Основною формою роботи здобувача над засвоєнням навчального

матеріалу є виконання самостійної роботи та індивідуальних завдань.

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Освітній процес у ІТГП НАН України здійснюється за такими формами:

- навчальні заняття;
- самостійна робота;
- педагогічна практика;
- контрольні заходи.

Науковий семінар - форма колективного, публічного обговорення наукової інформації для формування компетенцій здобувачів в об'ємі нових знань та методів, для оптимізації взаємодії за проектам і програмами, яка забезпечує умови для розвитку мислення через дискусію. Керує науковим семінаром провідний вчений, який активно і плідно працює в галузі науки. На розгляд учасників наукового семінару виносять декілька доповідей, для чого заздалегідь призначають доповідачів та опонентів. Науковий семінар проводиться з наданням матеріалів в доступі до початку семінару. У процесі обговорення доповіді призначаються опоненти з учасників семінару. Опоненти попередньо ознайомлюються з доповідями, вивчають літературу за темою доповіді і дають розгорнуту аргументовану оцінку при обговоренні. У роботі наукових семінарів можуть брати участь здобувачі різних ступенів вищої освіти за різними спеціальностями, різних років навчання, які мають бажання поглибити опрацьований теоретичний матеріал, активізувати самостійність суджень, навчитися відстоювати власні думки, аргументувати їх на основі наукових фактів. Метою наукового семінару є оволодіння фундаментальними знаннями, розвиток логічного мислення, формування переконання, оволодіння культурою толерантності, активізація соціального становлення особистості майбутнього науковця.

Педагогічна практика є частиною навчального плану підготовки здобувачів ступеня вищої освіти доктора філософії та видом практичної діяльності здобувачів із здійснення навчально-виховного процесу у вищій школі, включаючи викладання спеціальних дисциплін, організацію навчальної діяльності студентів, науково-методичну роботу, здобуття вмінь і навиків практичної викладацької діяльності.

У процесі проходження педагогічної практики аспіранти повинні оволодіти основами наукової та навчально-методичної роботи: навиками структурування та психологічно грамотного перетворення наукових знань в навчальний матеріал, систематизації навчальних та виховних задач; методами та засобами складання задач, вправ, тестів з різних тем, усного та письмового переказу предметного матеріалу, різноманітними освітніми технологіями.

Проходження педагогічної практики передбачається на другому році навчання для аспірантів очної форми і включає навчально-методичну роботу (підготовка до занять, методична робота, відвідування та аналіз занять, відвідування консультацій) та аудиторне навантаження (проведення семінарів, практичних занять).

Під час відвідування занять викладачів відповідних дисциплін, аспіранти повинні ознайомитися з різними способами структурування і представлення навчального матеріалу, способами активізації навчальної діяльності, особливостями професійної риторики, з різними способами та прийомами оцінювання навчальної діяльності.

Місце проходження практики, строки, її зміст та форма планується завідувачем випускового відділу та науковим керівником і відображається в індивідуальному навчальному плані. Аспіранти проходять педагогічну практику у відокремлених інститутах, коледжах, училищах, з наступним поданням звіту про практику та розгорнутої характеристики від відповідального куратора з місця проходження практики.

Загальне керівництво та контроль за проходженням практики аспіранта покладається на завідувача випускаючого відділу, за якою закріплений аспірант.

Безпосереднє керівництво та контроль за виконанням плану практики аспіранта здійснюється його науковим керівником, який:

- забезпечує чітку організацію, планування та облік результатів практики (в індивідуальному навчальному плані зазначаються дати проведення занять, академічна група, тема, вид занять);
- затверджує загальний план-графік проведення практики, його місце в системі індивідуального планування роботи аспіранта;
- визначає дисципліни, навчальні групи для проведення педагогічної практики на освітньо-кваліфікаційному рівні «бакалавр» або «молодший спеціаліст»;
- надає методичну допомогу в плануванні та організації навчально-викладацької діяльності аспіранта;
- контролює роботу практиканта, відвідування занять та інші види його роботи зі студентами, вживає заходів щодо ліквідації недоліків в організації практики;
- готує відгук про проходження практики.

Звіт за результатами проходження педагогічної практики аспірантом заслуховується на засіданні відповідного випускаючого відділу. Звіт про практику зберігається в особовій справі аспіранта і розглядається під час його звіту за навчальний рік.

Система оцінювання успішності навчання здобувачів вищої освіти, апеляція результатів підсумкового контролю, атестація здобувачів вищої освіти, навчальний час, графік навчального процесу, розклад аудиторних занять, залікових та екзаменаційних сесій визначається Положенням про оцінювання результатів навчання аспірантів в Інституті телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України, Положенням про атестацію докторів філософії, Положенням про навчальний план.

Процедура відрахування, поновлення та переведення здобувача вищої освіти ступеня доктора філософії описана в Положенні про відрахування, поновлення та переведення здобувачів вищої освіти в ІТГІП НАН України.

Аспіранти користуються правами здобувачів вищої освіти, визначеними Законом України "Про вищу освіту", у тому числі - на академічну мобільність, що реалізується відповідно до Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 2015 р. № 579. (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13 травня 2022 р. № 599)

Робочий час науково-педагогічного працівника ІТГП НАН України регламентується Кодексом законів про працю України, Законом України «Про вищу освіту», Постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 р. № 502 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» та іншими нормативно-правовими актами України.

Положення розробили:

Лебідь О.Г.	Заступник директора з наукової роботи
Калюх Ю.І.	Д.т.н., професор, головний науковий співробітник Інституту телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України
Стефанишин Д.В.	Д.т.н., доцент, провідний науковий співробітник Інституту телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України
Триснюк В.М.	Д.т.н., с.н.с., завідувач відділу досліджень навколишнього середовища Інституту телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України
Копійка О.В.	Д.т.н., с.н.с., завідувач відділу прикладної інформатики Інституту телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України
Шевякіна Н.А.	К.т.н., старший науковий співробітник Інституту телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України
Анпілова Є.С.	К.т.н., с.н.с., старший науковий співробітник Інституту телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України
Кряжич О.О.	К.т.н., с.н.с., старший науковий співробітник Інституту телекомунікацій і глобального інформаційного простору НАН України